

Uniwersytet Rzeszowski
Instytut Pedagogiki
ul. Ks. Jałowego 24
35-010 Rzeszów

ks. dr hab. prof. UR Janusz Miąso

Rzeszów, 2023-11-27

Recenzja rozprawy doktorskiej: „Świat wartości narzeczonych i młodych małżonków. Badania porównawcze” ks. mgra lic. Wojciecha Pała napisanej pod kierunkiem JE Ks. Bpa prof. dr hab. Janusza Mastalskiego

Ocena merytoryczna

Jan Paweł II w swoim swoistym traktacie o fundamentalnej roli rodziny w życiu człowieka, zaraz na początku stwierdza, iż *„pośród wielu ludzkich dróg, rodzina jest drogą pierwszą i z wielu względów najważniejszą. Jest drogą powszechną, pozostając za każdym razem drogą szczególną, jedyną i niepowtarzalną, tak jak niepowtarzalny jest każdy człowiek. Rodzina jest tą drogą, od której nie może on się odłączyć. Wszak normalnie każdy z nas w rodzinie przychodzi na świat, można więc powiedzieć, że rodzinie zawdzięcza sam fakt bycia człowiekiem. A jeśli w tym przyjsciu na świat oraz we wchodzeniu w świat człowiekowi brakuje rodziny, to jest to zawsze wyłom i brak nad wyraz niepokojący i bolesny, który potem ciąży na całym życiu”*. (Jan Paweł, *List do Rodzin*, 1994, 2)

Ks. mgr Wojciech Pał podjął bardzo ambitne zadanie wniknięcia w potęgę i tę właśnie głębie myśli Jana Pawła dotyczącą bardzo bogatej rzeczywistości rodziny w kontekście przygotowania do małżeństwa i rodziny i trwania i umacniania małżeństwa

i rodziny a także świata wartości z całym bogactwem ich oddziaływania i integralnego rozwoju i wychowania w rodzinie i w życiu społecznym a także wielu innych kontekstach, także nowych i bardzo aktualnych, co jest zadaniem na pewno bardzo trudnym i już na początku pragnę stwierdzić, że z tym bardzo trudnym zadaniem poradził sobie bardzo dobrze, zarówno w wymiarze teoretycznym jak i praktycznym.

Cała struktura dysertacji jawi się jako przede wszystkim dobrze oparta na mocnym problemie badawczym, spójna, koherentna, logiczna i konsekwentna. Ujęcie problemu jest holistyczne i interdyscyplinarne a zarazem profilaktyczne i zarazem futurystyczne – jako potężne wyzwanie na przyszłość.

Dobłą bazą merytoryczną są trzy obszernie i konsekwentne rozdziały teoretyczne, pierwszy poświęcony bezcennej roli wartości w biegu życia człowieka, drugi przyjmowaniu i wypełnianiu nowych ról społecznych a trzeci zmianom w świecie wartości u młodych małżonków w perspektywie pedagogicznej, która jawi się jako konieczne ujęcie – *long life learning*.

Rozdział pierwszy zawiera bardzo dużą ilość treści poświęconych samym wartościom, gdzie dokonano precyzacji pojęć i obszarów refleksji naukowej, następnie zaakcentowano ważne determinanty psycho – fizyczne rozwoju człowieka a następnie cały bogaty świat wartości człowieka dorosłego i zmiany rozwojowe a kształtowanie się świata wartości, z bardzo ważnym procesem hierarchizacji, które to procesy ulegają potężnym transformacjom, dlatego dobrze, że to zostało wnikliwie zbadane i wyeksponowane. Autor pragnie się poruszać w nurcie personalistycznym, co jest aktualnie i ponadczasowo najlepszą „przestrzenią” aksjologiczną i co się bardzo chwali, dlatego też dobrze by było uzupełnić tę przestrzeń o postać twórcy personalizmu uniwersalistycznego ks. profesora Czesława Bartnika.

Rozdział drugi poświęcono samym bardzo ważnym rolom społecznym, które pozostają ciągle bardzo istotne i poniekąd fundamentalne, z akcentem na narzeczeństwo i małżeństwo w ujęciu nauk społecznych i teologicznych a następnie uwarunkowania psychologiczne wchodzenia w nowe role społeczne, konsekwentnie

determinanty socjologiczne podejmowania nowych ról społecznych oraz funktry teologiczne i duszpasterskie narzeczeństwa i małżeństwa.

Rozdział trzeci to rozdział sensu stricto pedagogiczny, gdzie zaakcentowano aksjologiczne mediatory i moderatory życia młodych dorosłych a następnie super ważną fundamentalną rolę wartości w wychowaniu i przyjmowanie obowiązków małżeńskich w perspektywie wartości. Ostatni punkt bardzo ważny to dynamika zmian w wychowaniu a świat wartości, albowiem dynamika jest aktualnie przepotężna a świat wartości ciągle bardzo upragniony.

Warto by było może jeszcze zaakcentować potężną rolę nowych mediów w oddziaływaniu na rodzinę i wartości, albowiem eksperci akcentują, iż mediatyzacja to aktualnie jeden z najpotężniejszych procesów, szczególnie mocno ambiwalentnie działających na rodzinę i wychowanie (zob. Mastalski, Samotność globalnego nastolatka).

Rozdział metodologiczny rozprawy został właściwie skonstruowany dla nauk społecznych, gdzie poszczególne punkty stanowią logiczną, merytoryczną a także chronologiczną uporządkowaną całość. Autor dokonuje wprowadzenia w założenia metodologiczne badań.

Punktem wyjścia jest charakterystyka przeprowadzonych badań z trafnym i precyzyjnym wyeksponowaniem problemów badawczych i także hipotez a następnie zastosowane metody i techniki badawcze, które pragnę pochwalić z racji koherentnego łączenia metod ilościowych z jakościowymi, przy wykorzystaniu fenomenologii i pogłębionej hermeneutyki, co daje nadzieję na pogłębione badania, które zwykle bardzo trudno przeprowadzić, dotyczą bowiem bardzo ważnej i bardzo osobistej i wielce delikatnej sfery jakimi są małżeństwo i rodzina. Dokonano precyzyjnie objaśnienia całej procedury badawczej z wykorzystaniem narzędzi a także z wyjaśnieniem zastosowania samych narzędzi.

Organizacja i przebieg badań to bardzo mozolna i wysoce profesjonalna praca badawcza z zachowaniem wszystkich zasad etycznych w procedurze (zgody instytucji i

osób) a także charakterystyka badanej grupy, która jest wysoce specjalistyczna a także bardzo delikatną grupą społeczną, dlatego pragnę szczególnie pochwalić ten wysiłek badawczy, wykonany z bardzo wysoką kulturą badawczą, mocno spersonalizowaną, co dokonało się z pewnością za natchnieniem i przy opiece naukowej Ks. Biskupa Promotora, za co składam wyrazy wdzięczności, jak również za całość pracy bardzo profesjonalnej badawczo i metodologicznie, gdzie nie próbowano budować jakiegoś modelu utopistycznego, ale zmierzono się a nawet zderzono z twardą rzeczywistością i próbowano jak najgłębiej i najbardziej profesjonalnie wniknąć w życie, dzieje, komunikację, niejasności i trudności młodych ludzi. Na pewno pomoc Promotora w tejże kwestii okazała się absolutnie bezcenna, przy całym szacunku dla Doktoranta, który wykazuje w całej pracy samodzielność, profesjonalizm badawczy i wysoki poziom pokory naukowej.

Na szczególną uwagę i pochwałę zarazem zasługuje część analityczna rozprawy doktorskiej, diagnostyczna i zarazem mocno sugestywno - postulatywna, która podejmuje ogromną skalę trudności i wyzwań w zakresie przygotowania do zbudowania małżeństwa i rodziny a także utrwalenia małżeństwa i rodziny, co dokonano w dwóch oddzielnych rozdziałach a następnie dokonano porównania, gdzie podkreślano w wielu miejscach, że skala badań może być nie dość miarodajna, ale dla badaczy ważne jest podjęcie wyzwania i próba stawiania problemów, weryfikacja hipotez, nawet gdy są w jakimś sensie niezgodne z przewidywaniami.

Badania jawią się jako bardzo potrzebne pedagogicznie i duszpastersko i wiarygodne, z pewnym dużym akcentem pozytywnym – iż rodzina i świat wartości nadal okazują się bezcenne, relacje międzypokoleniowe, świat komunikacji - realnej komunikacji, rozmawiania ze sobą, z dziećmi, to nie przeżytki, ale ciągle bezcenne wartości, dla zachowania zdrowego człowieczeństwa i społeczeństwa w potężnie zmieniającym się świecie.

Analizy zostały zaprezentowane w tabelach i diagramach w sposób właściwy, wnikliwy i ukazujący oddziaływanie na siebie wielu różnych, ścierających się i mocno „pracujących” ze sobą zmiennych niezależnych i zależnych

Zastosowano także bardzo profesjonalną statystykę, która ukazuje różnorodne zależności, zastosowano pewną dialektykę i konsekwencje z tego płynące, ale na szczęście Doktorant nie poddał się statycyzmowi i poszukiwał odpowiedzi jakościowych, nawet z informacji kilku osób, kilku par narzeczonych, małżonków, które to informacje są także bardzo cenne.

Ta część pracy szczególnie motywuje do pracy nad rzeczywistością rodzinną, nad rzeczywistością świata wartości, szczególnie młodych, poddanych dziś szczególnej presji i różnorodnym wyzwaniom a także nad lepszym, adekwatniejszym i bardziej profesjonalnym przygotowaniem do małżeństwa i rodziny.

Niezwykle istotne dla badań i praktyki pedagogicznej są obszerne, wnikliwe i syntetyczne zarazem podsumowania, wnioski i postulaty pedagogiczne, które odważnie stawia Doktorant, zarówno w części analitycznej, a szczególnie w podsumowaniu.

Zakończenie, wnioski to bardzo dobra synteza połączona ze wskazaniem pedagogicznymi, psychologicznymi – psychologia komunikacji, duszpasterskimi a także systemowe, przemyślane i bardzo dojrzałe rekomendacje dla super ważnego procesu przygotowania do małżeństwa i rodziny a także troski o trwałość tego bezcennego fundamentalnego środowiska społecznego.

Przyjmuje także i rozumiem trudności w procedurze badawczej, albowiem tkanka jest bardzo delikatna a badania bardzo wymagające.

Bibliografia dysertacji jest obszerna i merytorycznie dobrana i wykorzystana a także co ważne łącząca nieco starsze publikacje z nową i najnowszą literaturą, w tej bowiem dziedzinie nauki ważne aby być mocno osadzonym w teraźniejszości.

W aneksach umieszczono obszerne, autorskie narzędzia badawcze.

Ocena formalna

Dysertacja stanowi spójną i koherentną całość, gdzie bardzo obszerny i złożony problem badawczy jest precyzyjnie postawiony a następnie zgodnie z naukowymi procedurami wnikliwie analizowany i konsekwentnie wnioskowany.

Widoczny jest dobry warsztat naukowy i staranność Doktoranta zarówno w stawianiu problemów badawczych, jak i ich analizowaniu, tak przez dobrą hermeneutykę, jak i logiczny, bardzo pogłębiony dyskurs. Całość pracy jest wykonana bardzo starannie pod względem językowym, stylistycznym i graficznym. Drobne literówki nie osłabiają profesjonalizmu pracy.

Obszerna i uporządkowana literatura przedmiotu zarówno z pedagogiki, psychologii, socjologii, nauk o rodzinie, filozofii i teologii a także duszpasterstwa rodzin, wskazuje na gruntowne studium problematyki.

Konkluzja

Uważna lektura dysertacji Ks. mgra lic. Wojciecha Pala – pozwala postawić wysoką pozytywną ocenę i podkreślić dobry duży wkład badawczy w antropologię wychowania, pedagogikę rodziny i duszpasterstwo rodzin, pedagogikę i psychologię społeczną, a także wyczuwa się osobiste mocne zaangażowanie w podjętą problematykę i dojrzałość bardzo delikatnego wywodu tej bardzo delikatnej tkanki badawczej jaką jest rodzina i stwierdzić, iż zdaniem recenzenta spełnia ona wymagania stawiane rozprawom doktorskim, zgodnie z Ustawą, będącymi podstawą ubiegania się o stopień naukowy doktora.

Wobec powyższego recenzent postuluje pozytywnie i zwraca się z prośbą do Wysokich Władz UJPII i Wysokiej Rady WNS UJPII o dopuszczenie Doktoranta do dalszej części przewodu doktorskiego.

Ks. dr hab. prof. UR

Janusz Miąso

